

2013-01-01

เรื่องเล่าชาวจฬาฯ : ศูนย์บูรณาการศึกษาระยะจินดา และหอวิทยุทัศน์วิทยุทัศน์: อดีต ปัจจุบัน และอนาคต

ฉนจร กิตติกาณฑ

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/jamjuree>

Part of the [Social and Behavioral Sciences Commons](#)

Recommended Citation

กิตติกาณฑ, ฉนจร (2013) "เรื่องเล่าชาวจฬาฯ : ศูนย์บูรณาการศึกษาระยะจินดา และหอวิทยุทัศน์วิทยุทัศน์: อดีต ปัจจุบัน และอนาคต," *Jamjuree Journal*. Vol. 15: Iss. 1, Article 6.

DOI: 10.58837/CHULA.JAMJUREE.15.1.4

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/jamjuree/vol15/iss1/6>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Jamjuree Journal by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

เรื่องเล่าชาวจุฬาฯ :

ธนธร กิตติกานต์ นิสิตเก่าคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ปีการศึกษา ๒๕๔๒ - ๒๕๔๖

ศูนย์รูปธรรมศึกษา ไปชยะจินดา และหอนิทรรศน์รัตนกสิกร: อดีต ปัจจุบัน และอนาคต

อดีต

ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ถึง ๒๕๑๙ นายแพทย์วิชัย โปษยะจินดา รองศาสตราจารย์ประจำคณะแพทยศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ออกเดินทางไปทั่วประเทศเพื่อเก็บบันทึกภาพโบราณวัตถุสถานด้วยความรักและเห็นคุณค่าในงานศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมไทยโบราณ ภาพถ่ายจำนวนมากของนายแพทย์วิชัยนั้น นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงความมานะพยายามของนายแพทย์วิชัยในการค้นคว้าแสวงหาโบราณวัตถุสถานที่ยังไม่เป็นที่รู้จักในยามที่ยังไม่มีเครื่องมืออำนวยความสะดวกในการเดินทางและการถ่ายภาพดังเช่นปัจจุบันแล้ว รายละเอียดของภาพที่แสดงให้เห็นถึงเนื้อวัสดุและลวดลายของงานช่างโบราณอย่างครบถ้วนและละเอียดลอออย่างแสดงให้เห็นถึงเจตนาธรรม์ในการถ่ายภาพของนายแพทย์วิชัยที่มากกว่าการเก็บสะสมภาพถ่ายที่สวยงามและหายาก นั่นคือการเก็บบันทึกสภาพของโบราณสถานและโบราณวัตถุในขณะนั้นไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา ทั้งนี้นายแพทย์วิชัยอาจเล็งเห็นว่างานช่างโบราณเหล่านี้เสี่ยงต่อการชำรุดผุพังและอาจสูญหายไปในระยะเวลาอันใกล้ก็เป็นได้ ความสนใจในการถ่ายภาพโบราณวัตถุสถานของนายแพทย์วิชัยได้นำไปสู่การจัดพิมพ์หนังสือชุด **มหาธาตุ** เนื่องในโอกาสที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เจริญพระชนมายุครบ ๓ รอบ ในปี พ.ศ. ๒๕๓๔ ในครั้งนั้นนายแพทย์วิชัยได้รับหน้าที่เป็นบรรณาธิการ ซึ่งในขณะทำงานยังประกอบด้วยคณาจารย์ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอีกหลายท่านที่มีความสนใจในโบราณวัตถุสถานเช่นเดียวกัน อาทิ ศาสตราจารย์พิเศษ ธงทอง จันทรางศุ รองศาสตราจารย์ คึกเดช กันตามระ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อารดา กิระนันท์ อาจารย์จรรมนง แสงวิเชียร และ รองศาสตราจารย์ ดร. สันติ ฉันทวิลาสวงศ์ ผลพวงจากการจัดทำหนังสือชุดมหาธาตุนอกจากจะนำไปสู่การเก็บบันทึกภาพโบราณวัตถุสถานอีกเป็นจำนวนมากแล้ว ในครั้งนั้นคณะทำงานยังได้รับพระบรมราชานุญาตให้ทำการเก็บบันทึกภาพในพระบรมมหาราชวัง อีกทั้งยังได้ทำสำเนาฟิล์มและภาพถ่ายโบราณวัตถุสถานที่ยหายาก

ศูนย์พัฒนกิจและนิสิตเก่าสัมพันธ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นภาพทรงคุณค่าภาพหนึ่ง
ของศูนย์บูรณาการการศึกษา โดยนายสิริชัย ลุงรุ่ง

ศูนย์พัฒนกิจและนิสิตเก่าสัมพันธ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จำนวนหนึ่งจากจดหมายเหตุแห่งชาติ โดยภาพถ่ายที่มีค่าเหล่านี้มีเพียงจำนวนน้อยที่ได้รับการตีพิมพ์ อย่างไรก็ตาม ภาพถ่ายและฟิล์มต้นฉบับทั้งหมดก็ได้รับการเก็บรักษาไว้อย่างเป็นระบบระเบียบภายในห้องทำงานของนายแพทย์วิชัย ณ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์ ในอาคารสถาบัน ๒ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จวบจนถึงปี พ.ศ. ๒๕๕๐ อันเป็นปีที่นายแพทย์วิชัยถึงแก่กรรม

ด้วยความตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของภาพถ่ายที่อยู่ในความดูแลแม้ในยามเจ็บไข้ นายแพทย์วิชัยยังได้บอกเล่าแก่ผู้ใกล้ชิดรวมถึงรองศาสตราจารย์ ดร.สันติ ฉันทวิลาสวงศ์ ให้ทราบถึงเจตนารมณ์ในการนำภาพถ่ายที่อยู่ในความดูแลของท่านไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่สาธารณชนในอนาคต ประกอบกับในขณะนั้นรองศาสตราจารย์ ดร.สันติ ฉันทวิลาสวงศ์ ได้ดูแลรักษาภาพถ่ายและฟิล์มต้นฉบับของ รองศาสตราจารย์ แสงอรุณ รัตกสิกร แห่งคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ อันประกอบไปด้วยภาพถ่ายด้านสถาปัตยกรรมและสิ่งแวดล้อมที่แฝงแง่คิดอันเป็นประโยชน์ด้านการอนุรักษ์ ดังนั้นเมื่อจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเปิดรับข้อเสนอโครงการในแผนพัฒนาวิชาการ จุฬาฯ ๑๐๐ ปีขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ รองศาสตราจารย์ ดร. สันติ ฉันทวิลาสวงศ์ จึงได้จัดตั้ง หอภาพ (Image Archive) โดยในเวลาต่อมาได้ใช้ชื่ออย่างเป็นทางการว่า ศูนย์รูปธรรมศึกษา โปษยะจินดา และ หอนิทรรศน์รัตกสิกร (Center for Visual Studies) ตามชื่อสกุลของอาจารย์ผู้มีอุปการคุณทั้งสองท่านโดยมีวัตถุประสงค์ตั้งต้นคือการสืบทอดเจตนารมณ์ของนายแพทย์วิชัยในการ บูรณาการภาพถ่ายให้เกิดประโยชน์ แต่ผลพลอยได้ที่เกิดขึ้นตลอดระยะเวลา ๕ ปีของการดำเนินงานนั้น (พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๕๕) ก็คือการบุกเบิกงานด้านพิพิธภัณฑ์และหอภาพของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ให้มีความทันสมัยและมีคุณภาพมาตรฐานในระดับสากล

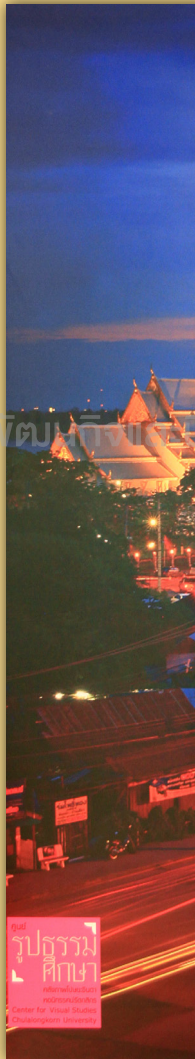
ปัจจุบัน

ภารกิจสำคัญอันดับแรกภายหลังจากการก่อตั้งหอภาพอย่างเป็นทางการในเดือนตุลาคม ปี พ.ศ. ๒๕๕๐ คือ การจัดการด้านลิขสิทธิ์ภาพที่ได้รับการบริจาคเพื่อให้หน่วยงานสามารถบริหารจัดการภาพได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย อย่างไรก็ตาม การที่ต้นฉบับภาพที่อยู่ในความดูแลของหอภาพไม่ได้มีชื่อภาพและชื่อผู้ถ่ายภาพที่ชัดเจนเหมือนอย่างสิ่งพิมพ์ทางวิชาการ การจัดการด้านลิขสิทธิ์ภาพจึงต้องอาศัยวิธีการและขั้นตอนที่เฉพาะเจาะจงและแตกต่างไปจากเอกสารหรือสิ่งพิมพ์ทางวิชาการทั่วไป ซึ่งในส่วนนี้หอภาพได้รับความร่วมมือจาก สำนักทรัพย์สินทางปัญญาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการบริหารจัดการดังกล่าว ทั้งนี้ภาพถ่ายทั้งหมดที่เข้ามาอยู่ในความดูแลของหอภาพนั้นจะถูกดำเนินการให้อยู่ภายใต้ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อย่างถูกต้อง ส่งผลให้ในปัจจุบัน มีคณาจารย์ นิสิต และบุคลากร ให้ความไว้วางใจโดยนำภาพถ่ายที่เป็นประโยชน์มาบริจาคให้แก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยผ่านทางหอภาพอีกเป็นจำนวนมาก เมื่อภาพถ่ายที่ได้รับการบริจาคมานั้นได้รับลิขสิทธิ์ที่ถูกต้องตามกฎหมายแล้ว กระบวนการต่อมาคือการแปลงภาพต้นฉบับให้เป็นไฟล์ดิจิทัลเพื่อให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีในปัจจุบัน ทั้งนี้ภาพต้นฉบับที่อยู่ในความดูแลของหอภาพที่มีรูปแบบอันหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นฟิล์มสไลด์ ฟิล์มแถบ แผนที่ และภาพถ่ายอัดบนกระดาษ จะถูกแปลงให้เป็นไฟล์ดิจิทัล ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย และจะถูกขึ้นทะเบียนใหม่อย่างเป็นระบบ ต่อจากนั้นภาพถ่ายดิจิทัลเหล่านี้จะถูกแนบด้วยเมตาดาต้า (Metadata) หรือข้อมูลของภาพถ่าย อาทิเช่น ผู้ถ่ายภาพ สถานที่ คำสำคัญ (Keywords) รวมถึงรายละเอียด (Description) ที่สำคัญของภาพ โดยโครงการได้ทำการพัฒนาระบบการสืบค้นร่วมกับศูนย์วิทยทรัพยากรและศูนย์เทคโนโลยี

อิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (เนคเทค) เพื่อประโยชน์สูงสุดในการใช้งานต่อไปในอนาคต และเนื่องจากภาพถ่ายส่วนใหญ่ของหอภาพโดยเฉพาะภาพถ่ายของนายแพทย์วิชัยนั้นเป็นภาพถ่ายทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และโบราณคดี ด้วยเหตุนี้หอภาพจึงได้จัดจ้างนักวิจัยที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในศาสตร์ดังกล่าวโดยตรงเพื่อให้รายละเอียดข้อมูลของภาพนั้นมีความถูกต้องและน่าเชื่อถือ ส่งผลให้หน่วยงานต่างๆทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ได้สนใจติดต่อขอใช้บริการภาพถ่ายของหอภาพ โดยได้รับการนำเสนอในการประชุมระดับนานาชาติ รวมถึงการตีพิมพ์ในหนังสือและสื่อสิ่งพิมพ์ของหน่วยงานต่างๆทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ภาพถ่ายชุดสวนโมกข์และงานสถาปัตยกรรมของท่านพุทธทาสภิกขุยังได้รับความสนใจในระดับนานาชาติ ภาพถ่ายชุดนี้ได้ถูกนำไปจัดแสดง ณ มหาวิทยาลัยระดับโลกอย่างมหาวิทยาลัยคอร์เนล ประเทศสหรัฐอเมริกาในเดือนตุลาคม ปี พ.ศ. ๒๕๕๒ โดยใช้ชื่อนิทรรศการว่า House of Emptiness: บ้านสูญญตา ซึ่งภาพถ่ายชุดนี้ได้รับความสนใจอย่างมากจากคณาจารย์และนักศึกษาภายในมหาวิทยาลัยคอร์เนล

การที่ศูนย์รูปธรรมศึกษาโปษยะจินดาและหอนิทรรศน์รัตกสิกรมีทีมงานวิจัยที่มีความเชี่ยวชาญพิเศษเฉพาะด้านนั้นทำให้หน่วยงานแห่งนี้มีความโดดเด่นและแตกต่างไปจากหอภาพและหอจดหมายเหตุทั่วไปที่มุ่งเน้นไปที่การเก็บรักษาภาพและการให้บริการสืบค้น นอกจากนี้หอภาพแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแห่งนี้ยังดำเนินการเชิงรุกในฐานะของผู้ผลิตสิ่งพิมพ์และงานวิจัยอันสืบเนื่องมาจากภาพถ่ายที่อยู่ในความดูแลของหอภาพด้วย ยกตัวอย่างเช่น หนังสือสาระ+รูป ซึ่งเป็นหนังสือรวบรวมบทความทางวิชาการที่ใช้ภาพในการสื่อสารเป็นหลัก หนังสือ วัดปทุมวนารามราชวรวิหาร ที่จัดพิมพ์เนื่องในพิธีถวายผ้าพระกฐินพระราชทานประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๔ ณ วัดปทุมวนารามราชวรวิหาร

และหนังสือชุด ตามรอยภาพเก่า ซึ่งเป็นงานวิจัยที่สำรวจความเปลี่ยนแปลงของโบราณวัตถุสถานทั่วประเทศไทยในรอบ ๕๐ ปี โดยการเปรียบเทียบภาพถ่ายของนายแพทย์วิชัยกับสภาพจริงของโบราณวัตถุสถานในปัจจุบัน งานวิจัยชิ้นนี้ได้ถูกคัดเลือกให้จัดแสดงในงานนิทรรศการการนำเสนอผลงานวิจัยแห่งชาติประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๓ อีกทั้งยังได้รับความสนพระทัยจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อครั้งที่ทรงเสด็จพระราชดำเนินมาทอดพระเนตรงานนิทรรศการดังกล่าว อนึ่งนอกจากภาพถ่ายจะตีพิมพ์ผลงานวิจัยที่ผลิตโดยทีมนักวิจัยของหอภาพแล้ว หอภาพยังให้ทุนสนับสนุนแก่คณาจารย์ของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ในการผลิตผลงานวิจัยที่มีสาระอันเกี่ยวข้องกับภาพอีกด้วย

หอภาพจะสามารถดำรงภารกิจต่างๆ ได้ต่อไปโดยการก่อตั้งเป็นหน่วยงานที่มีความมั่นคงถาวรเพื่อสนับสนุนมิติต่างๆ ของมหาวิทยาลัยทั้งในด้าน งานวิจัยและการเรียนการสอน และให้ความช่วยเหลือในด้านการจัดเก็บและสืบค้นภาพ แผนที่ และสื่อการสอน ความช่วยเหลือในด้านงานนิทรรศการและสิ่งพิมพ์ด้วยบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านงานบรรณการ รวมถึงความช่วยเหลือทางด้านวิชาการจากนักวิจัยที่มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดการทางวัฒนธรรมทั้งในด้านการจัดการคลังภาพและหอจดหมายเหตุ (Archival Management) รวมถึงงานด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ สถาปัตยกรรม และโบราณคดี นอกจากนี้หอภาพยังสามารถสนับสนุน งานด้านพิพิธภัณฑ์ของคณะและมหาวิทยาลัย อันสอดคล้องกับนโยบายของมหาวิทยาลัยที่กำลังมุ่งสู่ประเด็นเรื่อง “ทัศนนามมหาวิทยาลัย” อันได้แก่การประชาสัมพันธ์ให้นิสิตและบุคคลภายนอกให้เข้าใจในประวัติศาสตร์การเรียนการสอนและผลงานวิจัยของคณาจารย์ บุคลากร และนิสิตด้วยรูปแบบของนิทรรศการหรือสิ่งพิมพ์ อันจะนำไปสู่ความเป็นเลิศของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในงานด้านพิพิธภัณฑ์ที่ทัดเทียมกับมหาวิทยาลัยชั้นนำในระดับโลก

อนาคต

ตลอดการดำเนินงานในปีงบประมาณ ๒๕๕๑-๒๕๕๕ ศูนย์รูปธรรมศึกษาไปษยะจินดาและหอนิทรรศน์รัตนกสิกรสามารถดำเนินการกิจต่างๆ สำเร็จลุล่วงได้ตามเป้าหมาย โดยนอกจากจะสามารถสร้างบุคลากรที่มีความสามารถเฉพาะทางในงานด้านคลังภาพ (Archive) และด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ สถาปัตยกรรม และโบราณคดี แล้ว ยังได้สร้างผลงานต่างๆ ซึ่งน่าเชื่อถือให้แก่คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เป็นอย่างดี ด้วยเหตุนี้หน่วยงานจึงมีความเชื่อมั่นว่าภายหลังจากการสิ้นสุดการดำเนินงานของโครงการในระยะเวลา ๕ ปีตามแผนพัฒนาวิชาการในปีงบประมาณ ๒๕๕๕

รายนามบุคลากรของศูนย์รูปธรรมศึกษาไปษยะจินดาและหอนิทรรศน์รัตนกสิกร
ประธานโครงการ:
 รองศาสตราจารย์ ดร. สันติ นันทวิลาสวงศ์
รองประธานโครงการ:
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กวีไกร ศรีทธิรัฐ
ผู้จัดการโครงการ:
 ดร.ธนธร กิตติภานต์
นักวิจัยประจำโครงการ:
 วีรยา บัวประดิษฐ์, ปัทมา เจริญกรกิจ
พนักงานประจำโครงการ
 เพ็ญญา วงศ์สวัสดิ์

